

## Presentació

Com cada any, el Departament de Filosofia de la Universitat Autònoma de Barcelona ha organitzat les Jornades de Filosofia, que enguany han arribat a la VIII edició. Aquestes Jornades es van celebrar a la Facultat de Lletres de la UAB els dies 10, 11 i 12 de març de 1987, amb la col·laboració de l'Institut de Ciències de l'Educació de la UAB i l'Institut Francès de Barcelona. El tema monogràfic fou el temps. El present número de la revista ENRAHONAR recull la majoria de les ponències presentades.

El temps és una de les categories filosòfiques més problemàtiques i això és degut al fet que, com l'espai, és un dels instruments intel·lectuals amb l'ajut dels quals es construeix el món. La primera qüestió seria el veure si el temps es constata com una forma irreductible o com una dada immediata de l'experiència. Hom pot entreveure, també, que la duració no és uniforme i, per tant, caldrà explicar-ne les variacions d'aquest sentiment de duració. Un altre aspecte a considerar és la diferència que es palesa entre duració viscuda i temps abstracte. Tant la història de la filosofia com la història de la ciència ens mostren la importància d'aquest problema.

Des del punt de vista de la ciència podem veure que avui, com en temps d'Aristòtil, la ciència s'ocupa del moviment; en conseqüència hi trobem el temps. La ciència de la mecànica obrirà el camí a la reflexió epistemològica. Aquí podem trobar el temps newtonià, absolut vertader i matemàtic, que no té relació amb les coses externes i que és uniforme. Però, la física contemporània, amb la teoria de la relativitat, s'ha vist obligada a abandonar aquesta noció de temps per massa simple i a substituir-la pel continu espai-temps, medi tetradimensional que solidaritza l'espai i el temps.

Des de la perspectiva filosòfica hom pot trobar dos problemes fonamentals a propòsit del temps: el de la seva realitat i el del seu sentit. Descartes serà partidari de la realitat del temps, com la de l'espai, mentre que Leibniz i Kant defensaran la seva idealitat. Per a Leibniz, el

*temps és l'ordre de les successions possibles. Kant pensa que el temps no és ni objectiu ni real; no és ni una substància ni un accident ni una relació, sinó una condició subjectiva que la natura de la ment fa necessària per a coordinar tots els objectes sensibles; es tracta d'una fórmula «a priori». Pel que fa al sentit del temps, Plató només veu el temps com la imatge mòbil de l'eternitat immòbil. Hegel ens presenta una concepció dialèctica d'un temps que no és una noció abstracta i buida, sinó que és esperit i concepte. Bachelard també té una concepció dialèctica que es mostra en l'oposició entre temps viscut i temps volgut. Finalment, en el temps estètic, hom pot pensar que mitjançant l'obra d'art es pot abastar l'eternitat i que en la contemplació pura hom pot sostreure's del temps.*

*El programa de les Jornades es referia a tres aspectes significatius del problema del temps. En el primer, el dels escriptors del temps, el professor Antoni Marí, de la UAB, va parlar sobre temps i art, mentre que Víctor Gómez Pin, de la Universitat del País Basc, va desenvolupar el tema de la pèrdua i recuperació del temps en Proust. En el segon, el dels filòsofs del temps, el professor Juan de Dios Vial-Larrain, de la Universitat Catòlica de Xile, va tractar del problema del temps en Aristòtil, i Jaume Casals Pons, de la UAB, ho va fer sobre el temps en la filosofia de Bergson. En el tercer, el del temps de la ciència, Carles Bidon-Chanal, de la Universitat del País Basc, va desenvolupar el problema del temps de la matemàtica. El temps de la física va tenir com a representants a Manuel García Doncel, del Seminari d'Història de les Ciències de la UAB, que va basar la seva exposició en el temps de la física de Newton a Einstein, i Olivier Costa de Beauregard, de l'Institut Henri Poincaré de Paris, que va parlar del temps en la física quàntica relativista. Com a cloenda a les Jornades es va celebrar una taula rodona en què es va plantejar el tema de la realitat o idealitat del temps.*

*Hom voldria acabar subratllant que bona part de l'èxit d'aquestes jornades s'ha degut al seu caràcter interdisciplinari, que ha possibilitat un diàleg fecund entre els representants de la ciència i els de la filosofia. Aquest caràcter interdisciplinari, aquest intent d'establir un diàleg amb la ciència, és una de les comeses que, des de fa temps, està fomentant el nostre Departament de Filosofia en l'organització de la seves activitats.*

Joan Rovira